

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2010 | Vol. 2 | No. 3 | ISSN 1803-8220

KOPŘIVA, Radek. 2010. Stabilita volební podpory politických stran v komunálních volbách. *Acta Politologica* 2, 3, 3–16.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Stabilita volební podpory politických stran v komunálních volbách

Radek Kopřiva¹

Abstract

This article deals with the problem of the stability of the voting support of political parties in communal elections. The theory of party identification is commonly used to interpret the stability of voting behaviour in national elections. With regard to this, the article asks the question whether voting behaviour in communal elections is stable, and whether it can be interpreted as a result of a positive relationship of voters to political parties. The article summarizes the current findings on the voting behaviour of the electorate in communal elections, and subsequently describes in detail the findings and starting points of the theory of party identification. The core is the case study of the town of Žatec, and the analysis of the voting behaviour and party identification of the Žatec voters.

Key words: *voting behaviour, election stability, party identification, local elections, political party*

Úvod

Výzkum české komunální politiky už zdaleka není na okraji zájmu politologů. Mezi témata, kterým je věnována pozornost, patří problematika ustanovování orgánů územní samosprávy. Z hlediska výzkumné perspektivy přináší tato oblast řadu badatelských námětů. Jedním z nich je také otázka, jaké je volební chování voličstva ve volbách místních zastupitelstev a do jaké míry o něm lze tvrdit, že je stabilní. Téma je badatelsky zajímavé také ve světle výsledků, které přinesly parlamentní a komunální volby v roce 2010 v ČR. Odklon části voličů od tradičních stran a podpora nových politických subjektů vedly k proměně českého stranického systému. Ke změnám došlo také na místní úrovni politiky. Do politického života řady obcí vstoupila nová politická uskupení, zatímco tradiční subjekty často ztratily na politické síle. V případě některých (spíše větších) obcí navázala na úspěch z parlamentních voleb ve volbách komunálních strana TOP 09. Z tohoto důvodu lze o volebním chování voličstva v komunálních volbách uvažovat jako o nestabilním, popř. lze předpokládat, že dochází k poklesu stability volebního chování.

Limitou výzkumu volebního chování (nevyjímaje jeho stabilitu) v komunálních volbách je absence rozsáhlejšího souboru dat o voličích, konkrétně např. o hodnotových postojích a politickém jednání, vnímání politiky a významu voleb, motivů volby, míry identifikace voličů se stranami, ale také např. způsobu hlasování. Volební data Českého statistického úřadu tyto informace přinést nemohou. Nelze z nich také vysledovat (nebo jen velmi orientačně), do jaké míry je voličské chování v komunálních volbách stabilní a popř. jaké faktory stojí v pozadí této stability.

Cílem článku je na základě případové studie zjistit, zda je volební chování voličstva středně velkého města ČR Žatce možné považovat za stabilní a jak je (ne)stabilita formována pozitivní identifikací voličů s politickými stranami. V této souvislosti bude aplikován běžně využívaný koncept stranické identifikace. Pozornost bude věnována především politickým stranám, obzvláště pak relevantním stranám českého stranického systému. Analyzována budou data, která byla získána na základě šetření technikou standardizovaných rozhovorů s voliči v komunálních volbách ve městě

¹ Ing. Radek Kopřiva, Ph.D. je odborným asistentem na Provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity v Praze. Kontakt: kopřiva@pef.czu.cz.

Žatci v letech 2006 a 2010. Stabilita volebního chování bude posuzována na základě odpovědí respondentů na otázku volby. Stranická identifikace byla operacionalizována dotazy na intenzitu vztahu. Analýza stability volebního chování a stranické identifikace tak stojí na předpokladu, že jsou měřitelné na základě odpovědí na otázky, které jsou kladeny v rámci standardizovaného rozhovoru s respondenty. Interpretace výsledků analýz vychází z předpokladu, že jednání ovlivňují postoje, byť v případě teorie stranické identifikace neexistuje jednotný přístup k vnímání relace mezi mírou identifikace a volebním chováním.

Teoretická východiska

Rozhodování elektorátu ve volbách do obecních zastupitelstev je studováno nejen jako součást výzkumu politického procesu ČR, ale také jako samostatné téma. Jaroslav Čmejrek vyvozuje závěry o volebním chování na základě komparací stranických systémů obcí se systémem relevantních stran národní úrovně. Ukazuje, jak je volební chování ovlivňováno velikostí obce, v níž jsou komunální volby pořádány. V největších městech ČR se stranické systémy v porovnání s parlamentní úrovní zásadně neliší. Obvykle se neliší také pořadí stran z hlediska jejich relativní velikosti. Značné rozdíly obvykle nelze shledat také v případě měst střední velikosti. Také zde je místní stranický systém tvořen stranami zastoupenými v Poslanecké sněmovně, avšak z hlediska pořadí stran je výskyt rozdílů častější. Zatímco jsou stranické systémy českých měst tvořeny všemi nebo takřka všemi parlamentními stranami, ve venkovských obcích tomu tak není. Stranická spektra jsou neúplná, popř. politický život probíhá zcela bez politických stran. Je tedy patrné, že „...voliči, zejména v menších obcích, při svém rozhodování berou v úvahu rozdílný kontext voleb“ [Čmejrek 2008].

Jednou z výzkumných perspektiv souvisejících se studiem volebního chování v komunálních volbách je otázka kontinuity (popř. diskontinuity) politické reprezentace. V této souvislosti je uvažován např. význam preferenčních hlasů v komunálním volebním systému a jejich vliv na personální stabilitu volených zastupitelských sborů. Jakub Šedo analyzoval výsledky komunálních voleb v letech 2002 a 2006 ve čtyřech velkých městech (s více jak 50 000 obyvateli) a čtyřech městech střední velikosti (15 až 40 tisíc obyvatel). Výsledky prokázaly stabilizující účinky preferenčních hlasů. Nejpočetnější skupinu bývalých zastupitelů tvořili ti kandidáti, kteří opět získali mandát, a to bez ohledu na pozici v listině, z které se o členství v zastupitelstvu ucházeli [Šedo 2009].

Analýza preferenčních hlasů je ve výzkumu volebního chování a (ne)stability volebního chování ve volbách do obecních zastupitelstev oblíbená především z toho důvodu, že je to jedna z mála možností, jak se vypořádat s badatelskými problémy, které pramení z relativně značné volnosti ve způsobu hlasování. Komunální volební systém umožňuje využít jedné ze tří technik hlasování. V rámci nejjednodušší z nich volič „zakřížkuje“ celou kandidátní listinu volební strany a dává tak hlas všem nominovaným kandidátům listiny. Druhá technika hlasování voličům umožňuje volit listinu strany a zároveň vybírat kandidáty jiných listin, a to do výše počtu rozdělovaných mandátů ve volebním obvodu. Každý preferovaný kandidát obdrží po jednom hlasu. Zbývající hlasy jsou určeny nejvýše postaveným kandidátům volené listiny. Třetí technikou volič preferuje kandidáty různých listin do výše počtu rozdělovaných mandátů ve volebním obvodu. V tomto případě volení kandidáti obdrží po jednom hlasu. Volební data Českého statistického úřadu neumožňují zjistit nejen techniku hlasování, ale také podobu volebního rozhodnutí jednotlivých voličů, což pochopitelně omezuje možnosti výzkumu voličského chování. Jednou z možností, jak se s tímto problémem alespoň částečně vypořádat, je využití metody, kterou Stanislav Balík nazývá jako metodu nevolitelných míst [Balík 2009]. Analýza je zaměřena na kandidáty, kteří získali mandát člena zastupitelstva z nevolitelného místa kandidátní listiny (tzv. preferenční kandidáti). Za nevolitelná místa jsou považována ta, která jsou pod hranicí počtu získaných mandátů volebním subjektem. Metoda byla využita k analýze čtyř komunálních voleb mezi roky 1994–2006 v obcích okresu Šumperk [Balík 2009]. Výsledky výzkumu neprokázaly přímou souvislost mezi velikostí obce a sklonem k užití preferenčních hlasů ve volbách. Vedle toho

přinesly poznatek o stabilitě podílu preferenčních zastupitelů ve dvou třetinách zkoumaných obcí. Stabilita preferenčních zastupitelů je vymezena zvolením přibližně jednoho zastupitele ze sedmi prostřednictvím preferenčních hlasů z nevolitelného místa listiny. Z výsledků je dále patrné, že se podíl preferenčních zastupitelů parlamentních stran v zastupitelstvech zásadně neliší. Největší podíl preferenčních zastupitelů měla KSČM, což vyznívá v neprospěch obecné představy o stabilitě voličské podpory této strany. Zajímavým poznatkem je fakt o nízkém poměru preferenčních zastupitelů v případě nezávislých kandidátů.

Otázce volebního chování elektorátu v českých komunálních volbách se věnoval Stanislav Balík také v práci nazvané Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností [Balík 2008]. Na základě výsledků korelační analýzy voleb do místních zastupitelstev v letech 1998, 2002 a 2006 bylo konstatováno, že voličské chování je možné považovat za stabilní, obzvláště pak v případě voličů KSČM. Naproti tomu nízká míra stability volebního chování, v porovnání s výsledky korelační analýzy voleb do místních zastupitelstev, byla zjištěna mezi volbami komunálními a do Poslanecké sněmovny. Výjimkou je v tomto případě chování voličů KSČM, které je možné považovat za stabilní. V tomto případě byl prokázán těsný vztah mezi výsledky komunálními a parlamentními.

Stabilita politické reprezentace byla v českém prostředí zkoumána také v dlouhodobé retrospekci. Čmejrek a Čopík ukazují na základě analýzy historických volebních dat a dalších archivních materiálů proměnu původně diskontinuitního politického prostředí malých obcí, charakteristických existencí stran s početnými členskými základnami, na současné prostředí relativně kontinuální. Volená zastupitelstva se obměňují jen částečně a část zastupitelů vykonává mandát dlouhodobě [Čmejrek, Čopík 2009]. Jednou z otázek, která nebyla českou politickou vědou doposud dostatečně zodpovězena, je jaké faktory stojí v pozadí volební (ne)stability. Dlouhodobý vztah voličů k politickým stranám je obvykle vysvětlován teorií stranické identifikace. Stabilita nemusí být založena na členství v politické straně, popř. na jiné formě participace v životě strany. Vztah voličů k politickým stranám pak bývá považován za základ stability stranického systému. Teorie stranické identifikace bývá taktéž využívána v souvislosti s vysvětlením existence legitimacy politických stran [Campbell at al. 1960] a důvěrou společnosti k politickému systému [Dalton, Watterbert 2002]. Teorie vychází z předpokladu emotivního přijetí politické strany a následné dlouhodobé inklinace k ní. Jádrem je tedy pevně utvořená osobní vazba voliče k politické straně. Pokud voliči neakceptují posun politických stran k jiným společenským hodnotám, může to vést k oslabení stranické identifikace a tím pádem také k restrukturalizaci stranického systému.

Dlouhodobá inklinace voličů k politickým stranám je zkoumána od poloviny 20. století. Problematikou stranické identifikace a jejím vlivem na hodnotové postoje voličů se ve své práci prvně zabývali Belknap a Campbell [1952]. Obvykle citovanou knihou je při snaze o definici dlouhodobé vazby mezi voličem a politickou stranou *The American Voter* [Campbell at al. 1960]. Stranická identifikace je zde definována jako citově ovlivněný vztah voliče k politické straně. Tento vztah nemusí mít výhradně pozitivní charakter, ale může se též jednat o vztah negativní. Stranická identifikace je v tomto pojetí chápána jako důsledek postupného kognitivního formování jedince v dlouhodobějším časovém rámci. Základem je socializace jedince v rodině, ve vyšším věku pak převážně v zájmových skupinách (např. odborových svazech) [Campbell, Converse, Miller 1966]. Odklon od stabilního volebního chování bývá v této souvislosti chápán jako důsledek sociální mobility jedince.

Ačkoliv teorie vznikla ve Spojených státech v průběhu padesátých let, tedy v podmínkách s odlišnou podobou stranického a volebního systému (při srovnání s evropským prostorem), je aplikovatelná také v evropském prostředí. V kontinentálním prostředí koncept vyšel z pojetí volebního chování jako pozitivního vztahu k politickým stranám a dále byl pod vlivem nových poznatků obohacen o taktické hlasování. Jedná se o hlasování, v rámci kterého se volič odchyluje od volební podpory strany, s kterou se nejvíce identifikuje (upřímné hlasování) a podporuje jinou stranu v souvislosti s aktuální politickou situací. Teorie stranické identifikace vychází z poznatků o vztahu mezi volebními a stranickými systémy (především Duvergerova volebních zákonů). Přítomnost

ideologicky extrémistického politického subjektu upevňuje v důsledku hrozby nebezpečí vztah voliče k politickým stranám, které jsou vůči ní v opozici. Volební loajalita je tím silnější, čím je větší ideologická vzdálenost mezi extrémistickou stranou a stranou, s níž se volič identifikuje.

V evropském prostředí není stranická identifikace chápána pouze jako emocionální vztah. V úvahu jsou brány také vlivy kognitivní. Z toho pramení jednotlivé dimenze stranické identifikace. Vedle loajality k favorizované straně se jedná o negativní afektivní vazby k nefavorizovaným stranám, které mohou mít podobu pocitu nesympatie, popř. největšího zla. Nezanedbatelná je úloha hodnotících představ favorizujících podporovanou stranu a nefavorizující ostatní nepodporované strany. Zmínit lze taktéž politické hodnoty a postoje, které jsou spojovány s preferovanou politickou stranou, jako např. sociálně-ekonomické hodnoty (pravice – levice), hodnoty týkající se politických procedur (liberalismus – autoritářství), anomie, důvěra v politiku, apod. [Vlachová 2003: 489].

Výzkumy volebního chování zaměřené na problematiku stranické identifikace se již několik desítek let zabývají relevancí uplatnitelnosti teorie stranické identifikace. S postupnou proměnou hodnotových postojů a politických zájmů postupně klesá význam stranické identifikace. Linek v této souvislosti shrnuje, že pokles významu stranické identifikace je doprovázen poklesem volební účasti a mírou členství v politických stranách. Stranická identifikace je vlastní spíše stoupenkům levicových stran a voličům pracujících třídy a nižší střední třídy [Linek 2010].

Stranické identifikaci byla v minulosti věnována pozornost také v České republice. Autoři těchto prací si kladou otázku, do jaké míry lze smysluplně uvažovat o aplikovatelnosti teorie stranické identifikace v podmínkách postkomunistických zemí, jejichž stranické systémy prošly zásadní proměnou. Tím je značně narušen předpoklad o podobě volebního chování jako konsekvenci dlouhodobého procesu socializace. I přes to byla přítomnost stranické identifikace v českém politickém prostředí opakovaně prokázána, a to jak v pozitivním, tak negativním směru. Jeden z obvyklých přístupů k měření míry identifikace voličů s politickými stranami vycházel ze vztahu voliče ke straně, kterou volil (pozitivní identifikace). Negativní identifikace voličů se stranami byla zjišťována na základě odpovědí respondentů na otázku, kterou stranu by nikdy nevolili. Stabilita volby byla posuzována prostřednictvím odpovědí dotazů na volební rozhodnutí respondentů v minulých volbách. [např. Vlachová 2000, Vlachová 2003]. Tento přístup k operacionalizaci pojmu stranické identifikace přinesl poznatky o silnější míře pozitivního vztahu voličů především ke třem relevantním stranám českého stranického systému. Jedná se o KSČM, KDU-ČSL a ODS. Stranami s negativní identifikací voličů jsou KSČM a ODS. V dynamickém pohledu byl prokázán postupný pokles stranické identifikace v druhé polovině 90. let. [Vlachová 2003]

Jiný přístup k pojmu stranické identifikace lze zaznamenat u prací Lukáše Linka a Pata Lyonse [např. Linek, Lyons 2007; Linek 2009, Linek 2010]. Ti se přísně drží definice stranické identifikace dle Campbella [Campbell et al. 1960]. Podle ní se jedná o vztah ke straně, který má psychologický charakter a měřit jej lze pouze na základě toho, jak o sobě respondent uvažuje. Z toho vyplývá, že identifikace ještě nemusí nutně znamenat hlasování pro stranu. Linek v této souvislosti považuje za nevhodné používat způsoby měření, které vycházejí z jednání (volebního rozhodnutí), protože volba strany ještě nemusí znamenat identifikaci s touto stranou a naopak nekonzistentní volební chování nemusí souviset s odklonem identifikace voliče se stranou [Linek 2009]. Zároveň ovšem dokazuje, že stranické identifikace znamená pravděpodobnost hlasování pro stranu a zároveň také pravděpodobnost volební účasti. Z toho vyplývá, že volební nestabilita, popř. volební neúčast je spojena s nízkou mírou stranické identifikace [Linek 2009]. Na základě výsledků šetření byl indikován pokles stranické identifikace v České republice mezi roky 2004 a 2006. Pokles byl interpretován jako důsledek individuálního a institucionálního odcizení a nespokojeností s politikou [Linek 2009].

Subjekt a objekty výzkumu

Subjekty výzkumu jsou voliči, kteří se účastnili voleb do městského zastupitelstva v roce

2006 a 2010 ve městě Žatci. Data o jejich volebním chování byla získána prostřednictvím standardizovaných rozhovorů formou exit-poll². Výběr města Žatce byl záměrný a vycházel z poznatku o stranických systémech českých obcí. V nejmenších obcích České republiky (zpravidla do jednoho tisíce obyvatel) se parlamentní strany takřka nevyskytují. V obcích s jedním až dvěma tisíci obyvatel je možné se obvykle setkat s neuceleným spektrem parlamentních stran. V obcích s dvěma a více tisíci obyvatel pak většinou působí všechny nebo skoro všechny parlamentní strany [Čmejrek 2003]. Právě absence národně relevantních stran v komunálních stranických systémech je limitou výzkumu stability volební podpory politických stran ve volbách do místních zastupitelstev. V malých obcích je politický život reprezentovaný převážně nezávislými kandidáty. Město Žatec, které mělo v roce 2008 19 346 obyvatel [Český statistický úřad], lze považovat za středně velké město ČR. Žatec se nachází v severozápadní části ČR v Lounském okrese Ústeckého kraje. Jedná se o město, které je v systému veřejné správy pověřeno výkonem přenesené působnosti. Vývoj celého žateckého regionu je poznamenán složitými událostmi 20. století, které z něj na jedné straně činí zajímavý objekt nejen politologického studia, ale které na druhé straně znesnadňují možnost zobecnění výsledků. Po roce 1945 došlo na Žatecku v souvislosti s odsunem původního německého obyvatelstva k značné populační obměně. Dosídlenci se stali převážně lidé z blízkého okolí českého vnitrozemí (především z Lounska) a reemigranti z volyňské oblasti (dnešní Ukrajina). V průběhu druhé poloviny 20. století do Žatce postupně migrovali lidé z celé ČR. Jejich hlavní motivací bylo získání pracovního místa v žateckých vojenských posádkách, popř. těžebním nebo energetickým průmyslu v nepříliš vzdálené oblasti tzv. mostecké uhelné pánve. Hospodářskopolitická reforma započatá na začátku 90. let byla v oblasti severozápadních Čech provázena hospodářským útlumem a poklesem životní úrovně většiny obyvatel. V současné době se jedná o region, který patří z hlediska nezaměstnanosti mezi nejvíce postižené v ČR. Z demografického hlediska dochází ke kontinuálnímu poklesu počtu obyvatel. Město Žatec je taktéž charakteristické záporným saldem migrace odborníků a mladých lidí.

Tabulka 1. Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny ve městě Žatci a ČR

Strana	1996		1998		2002		2006		2010	
	Žatec	ČR	Žatec	ČR	Žatec	ČR	Žatec	ČR	Žatec	ČR
ČSSD	28,71	26,44	36,42	32,31	29,93	30,2	36,04	32,32	24,33	22,08
ODS	25,59	29,62	24,1	27,74	23,68	24,47	34,02	35,38	19,15	20,22
ODA	4,36	6,36			0,24	0,5				
KDU-ČSL	2,71	8,08	3,35	9	7,44**	14,27**	2,15	7,22	1,22	4,39
KSČM	13,58	10,33	14,86	11,03	26,03	18,51	17,16	12,81	15,35	11,27
SPR-RSČ	14,33	8,01	6,46	3,9	2,59*	0,97*				
SZ			1,2	1,12	2,1	2,36	5,68	6,29	2,36	2,44
US			6,93	8,6			0,52***	0,30***		
TOP09									12,8	16,7
VV									9,5	10,88
levice/pravice	1,29	0,83	1,49	0,96	1,78	1,23	1,45	1,05	1,2	0,81

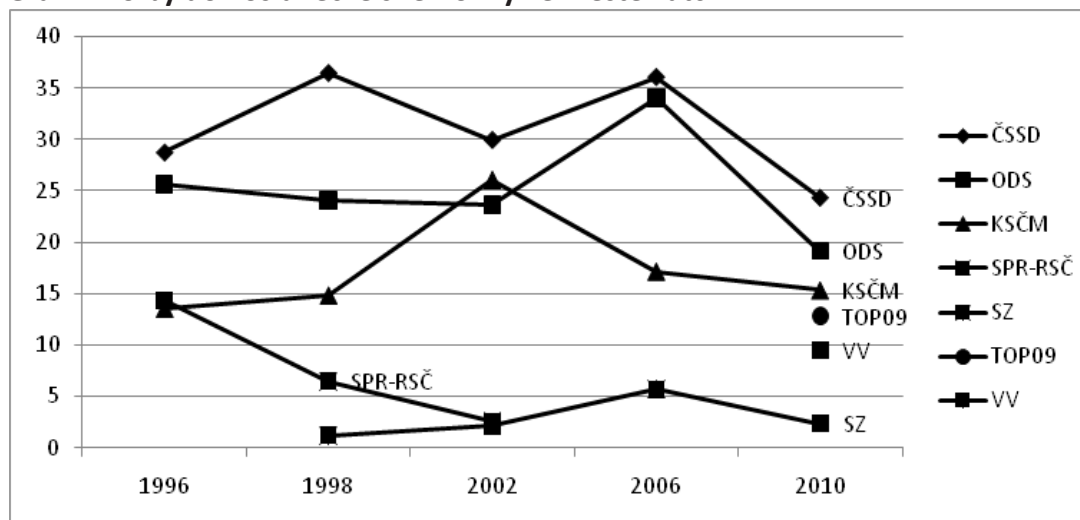
Zdroj: Český statistický úřad + výpočet autora

Pozn.: Do tabulky jsou zahrnuty strany, které byly v období po roce 1996 alespoň jednou zastoupeny v PS. *V roce 2002 jako Republikáni Miroslava Sládka. ** V roce 2002 v koalici s US-DEU. ***V roce 2006 v koalici s DEU. Poměr mezi podporou levicových a pravicových stran je vypočítán na základě výsledků stran, které je dle volebních programů možné prokazatelně považovat za levicové (ČSSD a KSČM) nebo pravicové (ODS, ODA, US, KDU-ČSL a TOP09).

² S voličem je veden rozhovor v okamžiku, kdy opouští volební místnost. Bylo rozhodnuto o dvoustupňovém náhodném výběru. V prvním kroku byl použit náhodný výběr deseti volebních okrsků. V druhém kroku byl osloven každý třetí volič opouštějící volební místnost. Rozsah výběrového souboru respondentů, s kterými byl dokončen rozhovor, byl v případě voleb v roce 2006 N=358 a v roce 2010 N=400.

Z hlediska politické charakteristiky se obyvatelé Žatce (na základě výsledků voleb do Poslanecké sněmovny) identifikují v převažující míře s levicovými hodnotami. Při soustředěném pohledu na výsledky voleb do PS ve městě Žatci se ukazuje, že volební podpora levicových stran převažuje a v procentuálním srovnání je obvykle vyšší než za celou ČR.

Graf 1. Volby do Poslanecké sněmovny ve městě Žatci

Zdroj: Český statistický úřad

Pozn.: Graficky byly zobrazeny výsledky stran, které obdržely alespoň v jedné z voleb více jak 5 % volebních hlasů.

Převažující levicová orientace žateckého voličstva je patrná také z výsledků komunálních voleb. Na základě sumy mandátů pro volební strany mezi roky 1998 a 2010 je nejvíce podporovanou politickou stranou KSČM před ČSSD. Až třetí v pořadí je celkovým počtem obdržených mandátů ODS.

Tabulka 2. Výsledky voleb do městského zastupitelstva v Žatci

Volební strana	1998		2002		2006		2010		mandáty 98-10 celkem
	mand.	(v %)	mand.	(v %)	mand.	(v %)	mand.	(v %)	
ODS	4	17,21	4	16,11	5	21,15	3	11,04	16
KSČM	4	20,72	6	21,24	4	18,76	5	15,93	19
ČSSD	5	25,48	3	12,49	4	15,43	5	16,75	17
Volba pro město			2	8,19	3	12,4	2	7,75	7
Unie pro sport a zdraví			1	7,48	2	7,55	4	11,26	7
Unie svobody	2	10,31			0	4,89*			2
SNK Evropští demokraté					2	11,01	5	14,25	7
TOP09							2	7,07	2
Nezávislí celkem	4	16,35	4	18,39					8

Zdroj: Český statistický úřad

Pozn.: Do tabulky jsou zahrnuty volební strany, které ve volbách mezi roky 1998 a 2010 získaly v úhrnu alespoň dva mandáty. V letech 1998–2002 bylo rozdělováno 21 mandátů. V roce 2010 byl počet členů zastupitelstva navýšen na 27.

* Unie svobody – Demokratická unie.

Stabilita volebního chování žateckého elektorátu v komunálních volbách

Stabilní voličské chování je charakteristické neměnností volebních rozhodnutí většiny voličů v delším časovém období v různých typech voleb. Závěry o (ne)stabilitě volebního chování lze vyvodit na základě znalostí o rozhodnutí voličů v jednotlivých volbách. Prostor komunálních voleb ovšem operacionalizaci stability volebního chování znesnadňuje. Dáno je to tím, že: (1) komunální volební systém je vybaven komponentou otevřené kandidátní listiny, (2) samo prostředí subnacionální úrovně politiky je značně diskontinuitní.

Ad (1): Voličům je umožněno preferovat kandidáty z více listin volebních stran. Pokud této možnosti volič využívá, měří se neměnnost jeho volebního chování obtížně. Jak již bylo zmíněno, komunální volební systém dává voliči možnost využít jedné ze tří technik hlasování. Stabilitu volebního chování lze dotazem na volbu strany v daných a předchozích volbách měřit pouze za předpokladu, že volič využije v obou (ve všech) případech techniku podpory celé kandidátní listiny strany. Z tohoto důvodu bude stabilita volebního chování posuzována na základě odpovědí respondentů, kteří nevyužili možnosti preference kandidátů a volili celou listinu strany.

Ad (2): Častým jevem komunálních voleb je kandidatura nových politických uskupení a zánik těch (popř. absence kandidatury těch), které se o zastupitelské mandáty ucházely v předcházejících volbách. K obměnám dochází také v rovině personální, což se projevuje změnou volební strany, za kterou se kandidát uchází o mandát zastupitele. Město Žatec spadá počtem obyvatel do kategorie obcí, které jsou charakteristické uceleným kontinuem spektra českých relevantních politických stran. Z pohledu na výsledky komunálních voleb v Žatci je patrné, že nejvíce etablovanými stranami jsou KSČM, ČSSD a ODS. Volební podpora, a z toho vyplývající úloha ostatních stran není zdaleka tak značná. Významné postavení nemají v žateckém politickém prostředí také subjekty nezávislých kandidátů. Volební podpora těchto volebních stran není stabilní. Pozornost tak bude dále věnována převážně výše zmíněným stranám KSČM, ČSSD a ODS.

Z úvahy o vztahu mezi technikou volby a volebním chováním v komunálních volbách lze odvodit předpoklad, že voliči, kteří ve volbách zakřížkují celou kandidátní listinu strany, mají větší sklon k podpoře parlamentních stran. Pokud by tomu tak skutečně bylo, parlamentní strany by měly s velkou pravděpodobností stabilnější voličskou podporu v porovnání s ostatními politickými subjekty.

Vedle výsledků, které přinesly rozhovory s žateckými voliči, je možné způsob hlasování indikovat také na základě volebních dat ČSÚ. Lze předpokládat, že kandidátní listiny volebních stran, které byly ve velké míře hlasovány jako celek, vykazují malý rozptyl volebních výsledků jednotlivých kandidátů na listině. Naproti tomu listiny stran, kterým hlasy voličů v převážné míře „získali“ jen někteří kandidáti, se vyznačují většími odchylkami obdržených hlasů pro jednotlivé kandidáty od průměru listiny. K výpočtu míry odchýlení kandidátů listiny od průměrného množství hlasů na jednoho kandidáta lze užít jednoduchých statistických metod. Pro posouzení rozptýlenosti dat skupin měření stejné proměnné s různým průměrem je nejvhodnější využít variačního koeficientu [Hendl 2006].

Nízkou mírou odchýlení volebních výsledků jednotlivých kandidátů od průměru listiny volebních stran dosahují v obou sledovaných letech voleb (a tím se nápadně liší od ostatních) strany, které je v Žatci možné nazvat jako tradičně parlamentní. Jedná se o strany, které se ve volbách do PS těší značné podpoře místního elektorátu (ČSSD, ODS a KSČM). Výjimkou je z tohoto pohledu strana SNK Evropští demokraté. V jejím případě lze na základě vypočteného variačního koeficientu předpokládat (stejně jako v případě ČSSD, ODS a KSČM), že ji převažující část voličů vyjádřila podporu volbou celé kandidátní listiny. Nejedná se přitom o stranu, která by byla mezi žateckými voliči úspěšná ve volbách do národních zastupitelských sborů. Ve volbách do PS v roce 2006 obdržela pouze 1,06 %

hlasů³ a v roce 2010 vůbec nekandidovala. V komunálních volbách se přitom jedná z hlediska počtu obdržených hlasů v roce 2006 o pátý a v roce 2010 dokonce třetí nejúspěšnější politický subjekt. Na základě statistického výpočtu je tedy možné prohlásit, že strany ČSSD, KSČM, ODS a SNK ED získávají voličské hlasy spíše na základě podpory celé kandidátní listiny. U ostatních volebních stran voličstvo preferuje spíše jednotlivé kandidáty.

Tabulka 3. Odchýlení výsledků voleb kandidátů od průměru listiny

	2006			2010		
	Směrodatná odchylka	Průměr	Variační koeficient	Směrodatná odchylka	Průměr	Variační koeficient
KDU-ČSL	2951,47	163,95	0,3313	122,24	179,26	0,6819
ČSSD	13904,34	752,60	0,1566	143,71	868,56	0,1655
Volba pro město	49179,30	604,52	0,3668	188,80	402,15	0,4695
US-DEU	38051,73	238,625	0,8175			
NEZ.DEMOKRATÉ (předs.V.Železný)	12292,05	227,95	0,4860			
Unie pro sport a zdraví	38656,71	368,38	0,5330	276,73	583,85	0,4740
KSČM	22917,20	914,47	0,1655	114,65	826,37	0,1387
ODS	19256,87	1031,29	0,1345	102,45	572,74	0,1789
SZ	15447,56	306,33	0,4057	108,00	256,30	0,4214
SNK Evropští demokraté	14756,37	536,90	0,2260	143,25	738,82	0,1939
TOP 09				141,20	366,37	0,3854
„STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ“				87,078	268,96	0,3238
HN.ZA HARM.ROZV. OBCÍ A MĚST				35,36	132,00	0,2678

Zdroj: Český statistický úřad + vlastní výpočet autora.

Volební chování voličů v komunálních volbách, obzvláště pak v případě velkých měst, bývá často interpretováno jako konsekvence volebního rozhodnutí ve volbách do PS. Úzký vztah mezi těmito dvěma volbami se ukázal také v případě volební podpory relevantních stran v Žatci. Je však nutné mít stále na paměti, že stabilita volební podpory stran byla měřena na základě odpovědí respondentů, kteří volili v komunálních volbách jedno kandidující politické uskupení. Využití zbylých dvou technik vylučuje, že by se jednalo o „bezvýhradnou“ podporu jedné strany. I přes relativně širokou možnost zásahu do pořadí kandidátů listiny, která je voličům v komunálních volbách umožněna, více jak polovina respondentů v obou šetřeních (2006 a 2010) možnost preference konkrétních kandidátů nevyužila⁴. Předpoklad o stabilitě volebního chování těchto voličů v parlamentních a komunálních volbách v roce 2006 umocňuje už sám fakt, že z celkového počtu 122 respondentů, kteří preferovali celou kandidátní listinu některé z volebních stran, jich 109 (89,34 %) volilo v komunálních volbách parlamentní stranu (avšak volební zisk parlamentních stran⁵ v úhrnu v Žatci činil pouze 64,96 % hlasů). Je tedy zřejmé, že v Žatci úspěšná neparlamentní politická uskupení byla podporována především voliči, kteří využili nabízející se možnosti preferovat kandidáty různých stranických kandidátek. V roce 2010 uvedlo podporu parlamentní strany procentuálně nižší množství respondentů. Parlamentní

3 SNK ED obdržela v ČR roce 2006 od voličů 2,08 % hlasů.

4 Z celkového počtu 356 respondentů v roce 2006 jich 193 uvedlo, že volili pouze jednu kandidátní listinu strany (54,21 %). V roce 2010 odpovědělo stejným způsobem 232 respondentů z celkového počtu 400 (58 %).

5 Za parlamentní strany jsou považovány ty, které v červnových volbách 2006 obdržely poslanecké mandáty (ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL, SZ).

strany volilo v komunálních volbách 152 respondentů z celkového počtu 195, kteří volili celou kandidátní listinu některé ze stran (77,95 %). Suma procent hlasů pro parlamentní strany činila v komunálních volbách 81,15.

Analýza výsledku obou šetření přinesla poznatek, že valná většina respondentů, která ve volbách do Poslanecké sněmovny v letech 2006 a 2010 volila některou ze stran, které vstoupily do PS, ji taktéž volila ve stejném roce ve volbách komunálních. V případě ostatních stran to neplatí.

Tabulka 4. Změny preferencí ve volbách do MZ oproti volbám do PS v roce 2006 (sloupcová %)

	ODS	ČSSD	KSČM	Ostatní
ODS	96,77	0	9,09	0
ČSSD	0	100	0	38,46
KSČM	3,23	0	90,91	0
Ostatní	0	0	0	61,54
N	62	25	22	13

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2006.

Pozn.: Změna preferencí byla zjišťována u voličů ve volbách do městského zastupitelstva, kteří preferovali celou kandidátní listinu strany, zúčastnili se voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006 a zároveň zodpověděli otázku týkající se volební podpory strany v těchto volbách. Z celkového počtu 358 respondentů upřednostnilo celou kandidátní listinu strany 193 voličů. Z nich se voleb do PS, kteří zodpověděli otázku na volbu strany ve volbách do PS 2006, účastnilo 122 respondentů. I přes možné omezení validity způsobené nepříliš rozsáhlým výběrovým souborem respondentů (N=122) se na základě dat z šetření jednoznačně ukazuje stabilita volby parlamentních stran. Mezi ostatní strany byly taktéž zahrnuty parlamentní strany s nevýraznou volební podporou ve volbách do PS a městského zastupitelstva v Žatci – KDU-ČSL s SZ.

Tabulka 5. Změny preferencí ve volbách do MZ oproti volbám do PS v roce 2010 (sloupcová %)

	ČSSD	KSČM	ODS	TOP09	Ostatní
ČSSD	84,91	2,22	0,00	0,00	11,63
KSČM	1,89	95,56	0,00	0,00	2,33
ODS	0,00	0,00	74,29	0,00	27,91
TOP09	1,89	0,00	11,43	89,47	11,63
Ostatní	11,32	2,22	14,29	10,53	46,51
N	53	45	35	19	43

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2010.

Pozn.: Změna preferencí byla zjišťována u voličů ve volbách do městského zastupitelstva, kteří preferovali celou kandidátní listinu strany, zúčastnili se voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010 a zároveň zodpověděli otázku týkající se volební podpory strany v těchto volbách. Z celkového počtu respondentů, kteří preferovali volbu celé kandidátní listiny strany (232), se jich účastnilo voleb do městského zastupitelstva a Poslanecké sněmovny v roce 2010 ve městě Žatci 195 (84,05 %). Parlamentní strany volilo 152 respondentů (77,95 %).

Jak již bylo zmíněno, úvaha o vztahu mezi volebním rozhodnutím ve volbách do PS a městského zastupitelstva je poměrně častá. Na základě výsledků šetření sice není možné zjistit, do jaké míry jsou voliči při volbě žateckého zastupitelstva ovlivněni právě volebním rozhodnutím ve volbách do PS, ale jisté je, že (alespoň u té části respondentů, kteří v komunálních volbách podpořili celou kandidátní listinu strany) v případě parlamentních stran je jejich volební chování stabilní. Oproti tomu je méně často uvažován vztah mezi dvěma po sobě jdoucími komunálními volbami. Jak je patrné z výsledků analýzy změn preferencí v komunálních volbách v roce 2006 oproti roku 2002 a v roce 2010 oproti roku 2006, volební chování voličů parlamentních stran se příliš nemění. Stejně jako v případě vztahu

mezi parlamentními a komunálními volbami je také v tomto případě zřejmé, že volební chování voličů neparlamentních stran není možné považovat za stabilní.

Stranická identifikace žateckých voličů

Analýza volebního chování žateckých voličů ukázala na vysokou míru stability volební podpory relevantních politických stran, a to v jak v případě jednoho typu voleb (volební rozhodnutí voličů v komunálních volbách v roce 2006 oproti roku 2002 a v roce 2010 oproti roku 2006), tak různých typů voleb (volební rozhodnutí voličů v komunálních volbách oproti volbám do PS v letech 2006 a 2010). Podporu ostatních politických subjektů nelze považovat za stabilní. Tyto závěry ovšem byly učiněny na základě dat získaných od respondentů, kteří ve volbách do městského zastupitelstva zakřížkovali kandidátní listinu volební strany. Operacionalizace stability volebního chování je v případě respondentů, kteří v komunálních volbách využívají možnosti preference kandidátů, popř. kombinaci preference kandidátů a podpory listiny strany, takřka nemožná. Z výsledku tedy není jasné, zda se celá zkoumaná populace vyznačuje obdobnými vzorci volebního chování.

Jednou z možností, jak posoudit stabilitu volebního chování je provést výzkum stranické identifikace respondentů. Jak již bylo uvedeno, stabilní volební chování bývá interpretováno teorií stranické identifikace jako důsledek dlouhodobé vazby psychologického charakteru k politické straně, která ústí v její volební podporu v různých typech politických voleb. Z teorie stranické identifikace sice nevyplývá jednoznačný vztah mezi postoji a jednáním, tedy pozitivní identifikace se stranou ještě nemusí znamenat její volbu, avšak v minulosti bylo opakovaně prokázáno, že tyto dvě proměnné spolu s velkou pravděpodobností souvisí [v českých podmínkách např. Linek 2010].

Pozitivní stranická identifikace žateckých voličů byla zjišťována na základě rozhovorů u příležitosti voleb do městského zastupitelstva v roce 2006 a 2010. I přes některé nedostatky⁶, které mají disponibilní data o volebním chování žateckých voličů v roce 2006, lze určité závěry o míře stranické identifikace vyvodit⁷. Pozitivní identifikace byla měřena prostřednictvím pětibodové škály⁸. Otázka týkající se míry identifikace byla kladena pouze voličům, kteří preferovali celou listinu strany.

Tabulka 6. Změny preferencí ve volbách do MZ v roce 2006 oproti volbám v roce 2002 (sloupcová %)

	ODS	ČSSD	KSČM	Ostatní
ODS	96,92	0	0	15,38
ČSSD	3,08	93,55	0	69,23
KSČM	0	6,45	100	0
ostatní	0	0	0	15,38
N	65	31	25	13

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2006.

Pozn.: Z počtu 193 respondentů, kteří upřednostnili celou kandidátní listinu strany, se jich v roce 2002 účastnilo voleb a preferovali taktéž celou kandidátní listinu strany 134 (69,43 %).

⁶ Výzkum byl inspirován prací ISSP v roce 2000 [Vlachová 2003]. Lukáš Linek v této souvislosti poukazuje na nedostatek, který pramení z předchozího dotazu na volbu strany. Dotaz byl směřován na respondenty, kteří deklarovali hlasování pro některou stranu ve volbách do PS v minulosti. Úroveň stranické identifikace je zvyšována tím, že jsou analyzována data získaná pouze od voličů (bez zahrnutí těch, kteří se voleb neúčastnili). Závěry této práce mají tedy spíše charakter vazby voličů na vybranou stranu [Linek 2009].

⁷ Sebraná data neměla být primárně využita k výzkumu stranické identifikace.

⁸ Respondentům byla položena otázka „Odhodnoťte známkou 1-5 (jako ve škole) jak silný je Váš vztah ke straně, kterou jste volil(a)? (1-velmi silný, 2-silný, 3-mírný, 4-slabý, 5-velmi slabý)“.

I přesto, že se jedná se o výsledky, které vycházejí z odpovědí voličů, kteří volili celou kandidátní listinu strany, dílčí závěr lze učinit. Ukazuje se, že intenzita pozitivního vztahu respondentů k voleným politickým stranám je relativně vysoká. Největší míru pozitivní identifikace lze shledat u voličů KSČM, avšak průměrná hodnota vztahu ke stranám se od sebe významně neliší. Pozitivní vztah k politickým stranám tak u části voličstva stojí s vysokou pravděpodobností v pozadí volebního rozhodování.

Data získaná na základě šetření z roku 2010 jsou k měření míry stranické identifikace žateckých voličů již využitelná. Výsledky jsou generalizovatelné na populaci žateckých voličů (nikoliv populaci žateckých občanů). Vzhledem k tomu, že cílem není posouzení míry stranické identifikace celé populace obyvatel, ale voličů, se nejedná o limitující okolnost. Stranická identifikace byla operacionalizována dle formátu programu CSES – Comparative Study of Electoral Systems [blíže Linek 2009]⁹. Aby nebyla stranická identifikace spojována s volbou strany, byly voličům nejprve kladeny dotazy na stranickou identifikaci a teprve následně na způsob volby a samotnou volbu. Dotazy na stranickou identifikaci byly kladeny všem respondentům bez ohledu na techniku volby, kterou voliči v komunálních volbách využili.

Tabulka 7. Změny preferencí ve volbách do MZ v roce 2010 oproti volbám v roce 2006 (sloupcová %)

	ČSSD	KSČM	ODS	Ostatní
ČSSD	80,00	0,00	0,00	11,76
KSČM	5,00	85,29	0,00	2,94
ODS	0,00	0,00	70,37	26,47
Ostatní	15,00	14,71	29,63	58,82
N	40	34	27	34

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2010.

Pozn.: Z počtu 232 respondentů, kteří upřednostnili celou kandidátní listinu strany, se jich v roce 2006 účastnilo voleb a preferovali taktéž celou kandidátní listinu strany 135 (58,18 %).

Tabulka 8. Intenzita pozitivního vztahu voliče k volené straně – MZ (sloupcová %)

	ODS	ČSSD	KSČM	Ostatní
Velmi silný	18,75	12,20	15,15	25,00
Silný	27,50	43,90	54,55	18,75
Mírný	40,00	43,90	24,24	43,75
Slabý	2,50	0,00	6,06	6,25
Velmi slabý	11,25	0,00	0,00	6,25
Průměrná hodnota vztahu	2,60	2,31	2,21	2,50
N	80	41	33	16

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2010.

Pozn. z počtu 193 respondentů, kteří upřednostnili celou kandidátní listinu strany, jich otázku na míru identifikace zodpovědělo 170 (88,08 %).

Z výsledků šetření z roku 2010 je patrné, že voliči se ve většině případů identifikují s některou z politických stran (více jak 80 % respondentů). Je avšak nutné ještě jednou připomenout, že výběrový soubor respondentů tvoří výhradně voliči. U voličů lze pozitivní identifikaci se stranami očekávat ve

⁹ Respondenti byli řazeni dle strategie, kterou Linek charakterizuje jako „B“ [Linek 2009].

větší míře než u těch, kteří se voleb neúčastní. Pozitivní vztah žateckých voličů ke stranám není ve většině případů velmi blízký. Zpravidla se jedná o průměrnou míru vztahu (docela blízký). Zcela bez stranické identifikace je necelá pětina respondentů.

Tabulka 9. Pozitivní vztah voličů ke stranám dle techniky volby – 2010 (sloupcová %)

	Voliči preferující strany	Voliči preferující kandidáty	Voliči celkem
Velmi blízko	11,21	7,64	9,77
Docela blízko	59,48	28,66	47,04
Ne moc blízko	18,1	32,48	23,91
Bez identifikace	11,21	31,21	19,28
N	232	157	389

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2010.

Pozn.: Do analýzy byli zahrnuti voliči, kteří zodpověděli otázky na stranickou identifikaci a volenou stranu.

V případě rozdělení respondentů do skupiny těch, kteří volili celou kandidátní listinu a druhé skupiny ostatních voličů, se ukazuje, že síla pozitivního vztahu u voličů první skupiny je intenzivnější. Většina voličů této skupiny se cítí některé politické straně docela blízko. Distribuce odpovědí skupiny ostatních voličů je rovnoměrněji rozložená v rámci různých měr intenzity vztahu. Zároveň je zřejmé, že více jak 30 % z nich se necítí blízko žádné politické straně. Z toho vyplývá, že voliči upřednostňující celou volební listinu strany se pozitivně identifikují s některou politickou stranou ve větší míře oproti voličům, kteří preferují kandidáty, popř. kombinují volbu kandidátů a listiny.

Výzkumy stranické identifikace, které v ČR v minulosti proběhly, prokázaly na jedné straně její existenci a relativně vysokou intenzitu a na straně druhé její kontinuální pokles. Stranami s nejvíce pozitivně identifikovanými voliči jsou KSČM, KDU-ČSL a ODS. (např. Vlachová 2003: 506). Analýza stranické identifikace žateckého elektorátu dle volených stran vede k poznatku, že nejintenzivnější vztah k některé z politických stran mají voliči KSČM. Struktura odpovědí týkajících se intenzity vztahu ke stranám se zásadně neodlišuje také v případě voličů ČSSD a ODS. Ve všech těchto případech platí, že množství voličů bez identifikace je relativně malé. Oproti dosavadním výzkumům je žatecké voličstvo relativně silně identifikováno také s ČSSD. Není to ovšem nijak překvapivé. Jak již bylo uvedeno, žatečtí občané jsou charakterističtí inklinací k levicovým hodnotám a ČSSD je – alespoň z hlediska sumy mandátů v městském zastupitelstvu za období 1998–2010 – druhou nejvýznamnější stranou po KSČM.

Tabulka 10. Pozitivní vztah voličů ke stranám dle volené strany – 2010 (sloupcová %)

	ČSSD	KSČM	ODS	Ostatní
Velmi blízko	11,43	14,29	11,11	8,20
Docela blízko	64,29	71,43	60,00	42,62
Ne moc blízko	14,29	8,93	15,56	32,79
Bez identifikace	10,00	5,36	13,33	16,39
N	70	56	45	61

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2010.

Pozn.: Do analýzy byli zahrnuti voliči, kteří volili celou kandidátní listinu strany a zodpověděli otázky na stranickou identifikaci a volenou stranu.

Pozitivní identifikace k některé z politických stran ještě nemusí znamenat její volbu. Z výsledků analýzy je ovšem zřejmé, že ve skutečnosti tomu tak je. Z respondentů, kteří se pozitivně identifikují s některou politickou stranou, jich většina tuto stranu také volí. Obzvláště to pak platí v případě politicky relevantních stran českého stranického systému. Pouze zanedbatelné množství respondentů, kteří se cítí blízko některé z politických stran, volilo kandidátní listinu jiné volební strany. Silná intenzita vztahu mezi postoji voličů a jednáním (volbou strany) platí také v případě žateckých voličů neparlamentních stran. Úvahu o taktickém hlasování, kterým teorie stranické identifikace interpretuje rozdíly mezi postoji a jednáním voličů, lze z prostředí komunálních voleb ve městě Žatci vyloučit.

Tabulka 11. Pozitivní vztah voličů ke stranám a volba strany – 2010 (v %)

	ČSSD	KSČM	ODS	Ostatní
Velmi blízko	100,00	100,00	100,00	100,00
Docela blízko	97,78	100,00	100,00	84,62
Ne moc blízko	100,00	100,00	85,71	85,00
% celkem	98,41	100,00	97,44	86,27
N	62	53	38	44

Zdroj: Exit-poll – volby do městského zastupitelstva v roce 2010.

Pozn.: Do analýzy byli zahrnuti voliči, kteří zodpověděli otázky na stranickou identifikaci a volenou stranu.

Závěr

Výzkum stability volebního chování voličů v místních volbách a kontinuity místní politické reprezentace patří k předním zájmům „komunálně“ orientované české politické vědy. Jednou z možností, jak zkoumat stabilitu volebního chování, je dotazování voličů na podobu volebního rozhodnutí v daných a předcházejících volbách. Limitou takto orientovaného zjišťování je komunální volební systém, konkrétně forma otevřené kandidátní listiny. Stabilita volby je měřitelná pouze u těch voličů, kteří volí kandidátní listinu strany a nepreferují kandidáty z více listin. Stabilita volby strany je obvykle vysvětlována teorií stranické identifikace. Zpětně tedy platí, že na základě stranické identifikace lze charakterizovat stabilitu volebního chování.

Článek vychází z případové studie volebního chování voličů v komunálních volbách ve městě Žatci. Z analýzy dat o voličích (kandidátních listin stran) vyplývá, že volební podpora parlamentních stran je ve volbách do městského zastupitelstva stabilní. Volební chování se neliší nejen v případě voleb do PS a městského zastupitelstva ve stejném roce, ale také v případě dvou po sobě jdoucích volbách do městského zastupitelstva. Volební podporu ostatních stran v těchto volbách není možné považovat za stabilní. Z těchto poznatků pramení otázka, čím je stabilita volebního chování voličů parlamentních stran způsobena. Článek volební stabilitu interpretuje teorií stranické identifikace. Na základě výsledků je patrné, že výrazná většina voličů se určitou měrou pozitivně identifikuje s některou ze stran (přibližně 80 %). Rozdíl v intenzitě vztahu je patrný mezi voliči, kteří v rámci volby městského zastupitelstva využili techniky „zakřížkování“ celé kandidátní listiny strany a těmi, kteří preferovali kandidáty více kandidátních listin, popř. obě techniky kombinovali. Pozitivní vztah ke straně prvně jmenovaných voličů je intenzivnější. Zároveň se ukázalo, že tato část voličstva značnou měrou volí právě parlamentní strany (především národně i místně relevantní KSČM, ČSSD a ODS).

STATISTICKÉ PŘEHLEDY:

Český statistický úřad – dostupné na <http://www.czso.cz>.

Volební server Českého statistického úřadu – dostupné na <http://www.volby.cz>.

LITERATURA:

- BALÍK, Stanislav (2009). *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2908-4.
- BALÍK, Stanislav (2008). *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností*. Brno: CDK. ISBN 978-80-7325-144-4.
- BELKNAP, George; CAMPBELL, Angus (1952). Political Party Identification and Attitudes Towards Foreign Policy. *Public Opinion Quarterly*, 15, 601-623. ISSN 1537-5331.
- CAMPBELL, Angus; GURIN, Gerald; MILLER, Warren; STOKES, Donald (1960). *The American Voter*. New York: Wiley.
- CAMPBELL, Angus; CONVERSE, Philip, E.; MILLER, Warren, E. (1996). *Elections and Political Order*. New York: Wiley. ISBN-10: 047113340X.
- ČMEJREK, Jaroslav (2008). *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa Nakladatelství, s.r.o. ISBN 80-87197-00-3.
- ČMEJREK, Jaroslav; ČOPÍK, Jan (2009). „Kontinuita a diskontinuita ve vývoji lokální politické reprezentace. Dva přelomy v politickém životě tří municipalit.“ *Acta Politologica* 1, 3, 284-304. ISSN 1803-8220.
- ČMEJREK, Jaroslav (2003). „Lokální a regionální politické stranictví v ČR.“ In III. *Kongres českých politologů, Praha-Suchdol 5.-6.9.2003*, 271-280. Praha: Česká společnost pro politické vědy. ISBN 80- 244-0619-5.
- DALTON, Russell; WATTENBERG, Martin (2002). *Parties without Patrons: Political Change in Advanced Democracies*. Oxford: Oxford University Press. ISBN-10:0199253099.
- HENDL, Jan (2006). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-820-1.
- ŠEDO, Jakub (2009). „Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů?“ *Acta Politologica* 1, 3, 344-365. ISSN 1803-8220.
- LINEK, Lukáš (2010). *Zrazení snu? Struktura a dynamika postojů k politickému režimu a jeho institucím a jejich důsledky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-029-2.
- LINEK, Lukáš (2009). Jak měřit stranickou identifikaci? *Data a výzkum* 3, 2, 187-210. ISSN 1802-8152.
- LINEK, Lukáš; LYONS, Pat (2007). „Povaha a zdroje stranické identifikace.“ In LEBEDA, Tomáš; LINEK, Lukáš; LYONS, Pat; PLECITÁ, Klára. *Voliči a volby 2006*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 147-175. ISBN-13: 978-80-7330-126-2.
- VLACHOVÁ, Klára (2003). Dynamika pozitivní a negativní stranické identifikace v České republice. *Sociologický časopis* 39, 4, 487-507. ISSN 0038-0288.
- VLACHOVÁ, Klára (2000). *Stranická identifikace v České republice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN 80-85950-81-2.